

MAI 1955

Atomalderens største problem

I mai 1955 ble det holdt et fellesmøte mellom representantskapene i Oslo arbeiderparti og Oslo faglige samorganisasjon, der statsminister Gerhardsen og direktør Gunnar Randers holdt foredrag. Møtet gjaldt det som ble karakterisert som vårt slektsledds største problem: Hvordan skal vi gjøre oss til herrer over den kjerne-energi som menneskene i dag kan frigjøre, slik at den kan settes inn i fredens byggende arbeid — og ikke bli brukt i krigens tjeneste? Møtet vedtok en uttalelse om at det måtte bli tatt opp et internasjonalt samarbeid for fredelig utnyttning av atomenergien, at vi måtte få en effektiv internasjonal kontroll med råstoffene og produksjonen av atombomber, og at vi måtte arbeide for en internasjonal kontrollert nedrustning.

Einar Gerhardsen sa i sitt foredrag:

Vi har definitivt gått inn i atomalderen, og det fører ingen vei tilbake. Folkene og statene må innrette seg på å leve i en verden, der utnyttelsen av den frigjorte kjerne-energi vil spille en stadig større rolle. Egentlig burde det være slik at dette bare fylte oss med glede. Et av de største problemene menneskene står overfor på lengre sikt, er å finne nye kilder for energi som kan avløse de kilder som uttømmes. Nå ser det ut til at vi har funnet veldige energikilder som i praksis er uuttømmelige. I særlig grad skulle dette få betydning for et av de vanskeligste og mest brennende problemer i internasjonal politikk: utviklingslandene.

Den store forskjell i levestandardene mellom landene skyldes jo nettopp at noen land har til rådighet svære energikilder, som de har forstått teknisk å utnytte, mens andre ikke har stort andre kraftkilder å øse av enn menneskenes slit med egne muskler. Resultatet er at vi har et skille mellom folkene i dag når det gjelder materiell velstand, som er langt større enn det på generasjoner har vært mellom de sosiale klasser i vår del av verden. Hvis det ikke blir bygd bru over dette klasseskillet mellom nasjonene, kan det føre til voldsomme konflikter i framtida. Det gjelder derfor at utnyttelsen av kjerne-energien for fredens formål blir organisert på en slik måte at den ikke øker rivaliseringen og avstanden mellom nasjonene, men skjer gjennom et internasjonalt samarbeid, slik at den kan komme alle folkeslag til gode.

Norske myndigheter har også tidlig vært klar over at de små land bare kunne gjøre en innsats på dette område gjennom samarbeid. I vårt land har

vi tatt konsekvensen av dette synet. Atomreaktoren på Kjeller er et resultat av et norsk-nederlandsk samarbeid, og vi er også aktivt med i det europeiske samarbeidet på kjerneforskningens område.

Selv står vi på grunn av vår vannkraft i en særlig gunstig stilling når det gjelder energikilder. Men utnyttelsen av nye energiformer er noe så fundamentalt at også vi er nødt til å satse noe for å følge denne utviklingen. Vi har dessuten særlige interesser å vareta. Vi vet at det bare er et tidsspørsmål når kjerne-energien vil bli tatt i bruk som drivkraft for skip. For vår handelsflåte kan det bli av stor betydning.

Også den medisinske forskning har stor nytte av kjerneforskningens resultater. Den har gitt legevitenskapen nye hjelpemidler i kampen mot sykdommene, og vil sikkert gi den mange flere i framtida.

Men det står ikke til å nekte at vitenskapsmennene og teknikerne er nådd lengst når det gjelder å utnytte kjerne-energien i krigens tjeneste. Utviklingen av de nye kjernevåpnene, atombomben og vannstoffbomben, har skapt kanskje det mest sentrale problem i dag: Faren for en krig som vil drepe millioner og bryte ned selve grunnlaget for siviliserte samfunn. Vi vet at framkomsten av vannstoffbomben radikalt har tilspisset den truselen atombomben skapte, fordi dens ødeleggende krefter er så å si ubegrensede. Og vi vet at begge stormaktsgruppene har disse våpen og rår over tekniske hjelpemidler til å levere dem der de kan gjøre størst skade. Vi må få menneskene til å forstå — og mange tegn tyder på at de gjør det — størrelsesordenen av de ulykker som en ny storkrig vil bringe med seg. En slik viten vil i seg selv skape en fredsvilje så sterk at selv de mest egenrådige herskere må ta hensyn til den. Derfor kan en si at det midt i den fortvilelse som omgir vannstoffbomben, ligger et håp om at dens redsler vil holde statsmennene tilbake fra å kaste folkene ut i katastrofen.

Vi lever i et tideverv da et forferdelig ansvar hviler på dem som leder de store statenes politikk. Måler vi interessekonfliktene og de ideologiske konflikter statene og folkene imellom mot den katastrofebakgrunn vannstoffbomben skaper, synes de fleste av dem små. Og vi vet at mulighetene for å løse dem er til stede. Men det vil kreve både toleranse og resignasjon av *alle* om det skal lykkes.